

Frankovics György

ÚJÉVI HORVÁT KOLEDÁK, MAGYAR REGÖS ÉNEKEK

A múlt század első felében a jeles horvát népdalgyűjtő Fran Kurelac többek között archaikus rítusénekeket mentett meg a feledéstől, a nyugat-magyarországi horvátok között végzett gyűjtésének köszönhetően. Franjo Ksaver Kuhač is ellátogatott erre a vidékre, ahol további le nem jegyzett népdalokat gyűjtött, illetve kottákkal egészítette ki Kurelac páratlan hagyatékának közkinccsé tett (1871) szépszámú horvát népdalát, - többek között az azóta e vidéken már feledésbe merült - újévi koleda énekeket is, amelyeket a horvátországi Ivan Milčetić is gyűjtött.

A magyar szokásanyagban szintén kimutatható a koledákhoz hasonló regölés - főként a Dunántúlon, de a Székelyföldön és Moldvában is ismert -, amelynek hatalmas irodalma van. Szapu Magda közli, hogy a kutatás e legrégebb népszokásban a finnugor sámánvarázslás csökevényét fedezte fel benne. A regösök, eredeti felfogás szerint varázslók. A szó mágikus erejébe vetett hit alapján kívánnak szerencsés évkezdést, termékenységet, boldogságot. Valójában évkezdő, a téli napforduló ó-európai hagyományait és az archaikus magyar keleti hitvilágot egybeötvöző szokás ez, amely a középkorban országosan ismert volt. Ma már jobbára a hajdani gypűvidéken gyűjthető. A horvát koledák páratlan értékeket képviselnek. A Sopron környéki nagybáránci horvát koledálók nemcsak a házigazdát köszöntötték énekkel, hanem a férjhez menni kívánó lányokat is. Párosító énekeket énekeltek, hogy a lányok minél előbb férjhez menjenek. A Vas megyei magyar falvakban a falu érdekesebb házasuló legényei regöltek a karácsony és újév közti estéken azoknál a házaknál, ahol eladó lány volt, vagy ahol mulatságra összejöttek. Vezetőjük, aki őket rendszerint betanította, a hadnagy nevet kapta. Ennek tollas csákója és láncos botja volt, a többiek süvegükön fölpántlikázott rozmaringágot viseltek. Az utóbbiak közül egy, a hátán nagy zsákot vitt az összegyűjtött ajándék számára. Az így összegyűjtött élelmet a regölés végeztével közösen elköltötték, pénzüket pedig borra és muzsikusra fordították.

Kezdjük az ismerkedést egy horvátcsencsi (a község az első világháború után átkerült Ausztriába) újévi párosító jellegű rítusénekekkel

Z čijega mi dvora pavenke van zliču?

Z Mar inoga dvora pavenke van zliču.

Čije mije polje pšenicom sijano?

Marino je polje pšenicom sijano.

Čija mije gora s vinom obsajena?

Marina je gora s vinom obsajena.

Pred čijom je hižom trnja do kolena?

Pred Marinom hižom trnja do kolena.

Ki trnje pregazi, on Maru dostane.

Jure ga pregazil i on Maru dostal,

On je Maru dostal i pan mu je postai.

Kinek az udvarából szállnak a pávák?

Mária udvarából ott felszállanak.

**Kinek a mezeje búzával bevetett?
Mária mezeje búzával bevetett.
Kinek a hegye borral telis-tele?
Mária hegye borral telis-tele.
Kinek a háza előtt térdig nő a túske?
Mária házánál térdig ér a túske.
Aki átgázol, Máriára rátalál.
György azon átgázolt, Mária övé lett,
Máriát megkapva úr lett bíz belőle.**

A horvátcsencsiek karácsonyi koleda bevezető sorai megegyeznek a kópháziai újévi koleda soraival, ám az éneket lezáró sorok párosító dalok.

**Dobar večer, gopsodar!
Vrz'le na se moder plašč!**

**Prošeč'te se na dvor vaši
Na dvoru je zelen bor,**

**Pod borom je vrani konju,
Na njem sidi sinak vaš,**

**Ter sudicom sfrkuje.
Na boru golubica.**

**Koja guče i poje.
Dobro leto vam zove:**

**Da bi žito rodilo,
Žito i bela pšenica.**

**Va 'voj hiži j' divojka.
Zaručnika b' dobila,**

**Da b' ga ona prosila.
Daj nam, Mare, jabuku**

**Vsim nam va jednu ruku,
Ar mi ćemo putovat,**

**Sviću Bogu darovat.
Cemo sviću kupiti,**

**Ka nam bude gorila
Od Celja pak do Rima.**

**Jó estét, gazduram!
Terítse magára kék köpenyét!**

**Sétáljon ki udvarára!
Az udvaron zöld fenyő.**

**Fenyő alatt a pejgó,
Azon ül a kisia.**

**Ormányát (?) sodorgatja.
Fenyőn ül a vadgalamb,**

**Énekelve dudorász,
Jó évet kíván:
Hogy teremjen gabonánk,
Bő gabonánk, s fehér búzánk.**

**Házban van a nagylány,
Vőlegényre várva,**

**Megis kérné magának.
Máre lelkem, adj almát**

**Mindegyikünk kezébe,
Útra kéne indulnunk,**

**Istenünk majd gyertyát kap.
Mevesszük azt most menten,**

**Hadd égjen az kedvünkre
Máriazelltől Rómáig.**